

Kāpēc Apple būs jāatmaksā Īrijai 13 miljardi eiro un vai tas var notikt arī uzņēmumiem Latvijā?

2/45/24

Vecākā juriste, PwC Legal
Sarmīte Zakovska

Direktore nodokļu konsultāciju nodaļā, PwC
Latvija
Vita Sakne

Vadošā vecākā juriste, PwC Legal
Dita Dzērviniece

Šā gada septembrī Eiropas Savienības Tiesa pieņēma gala spriedumu lietā “Eiropas Komisija (EK) pret Īriju un *Apple*”.¹ Tiesa apstiprināja, ka divi Īrijas īstenotie nodokļu pasākumi ļāva *Apple* savos iekšgrupas darījumos izmantot transfertcenas, kas neatbilst nesaistītu personu darījuma principam, veidojot nelikumīgu valsts atbalstu saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 107. panta 1. punktu. Šādu priekšrocību *Apple* baudīja laikposmā no 1991. līdz 2014. gadam, un tiesa nosprieda, ka uzņēmumam jāatmaksā Īrijas valstij 13 miljardi eiro nesamaksāto nodokļu veidā. Šī ir vēsturē lielākā nelikumīgā valsts atbalsta summa.

Lietas būtība

Lieta ir saistīta ar nodokļu lēmumiem, ko Īrijas valdība pieņēma attiecībā uz diviem *Apple* meitasuzņēmumiem – *Apple Sales International Ltd* un *Apple Operations Europe Ltd*. Uzņēmumi atrodas Īrijā, bet nav Īrijas nodokļu rezidenti. Šie nodokļu lēmumi ļāva *Apple* novirzīt lielu daļu savas peļņas uz “galvenajiem birojiem” ārpus Īrijas, kuriem nebija ne fiziskas klātbūtnes, ne darbinieku. Tie faktiski eksistēja tikai uz papīra, tādēļ peļņa nekur netika aplikta ar nodokli.

Piemēram, 2011. gadā viens no Īrijas meitasuzņēmumiem guva aptuveni 16 miljardu eiro peļņu. Pateicoties nodokļu lēmumiem, no šīs summas tikai apmēram 50 miljoni eiro bija apliekami Īrijā, tādēļ nodokļu maksājumi veidoja vien aptuveni 0,05% no kopējās gada peļņas.

Nozīmīgākās atziņas

Valsts atbalsts un nodokļu politika ir cieši saistīti

Lai gan dalībvalstīm ir nodokļu suverenitāte, ikvienam dalībvalsts veiktajam nodokļu pasākumam ir jāatbilst ES valsts atbalsta kontroles noteikumiem. Tas nozīmē, ka dalībvalstu kompetencē ir noteikt uzņēmumu ienākuma nodokļu sistēmu, taču tā ir rūpīgi jāizvērtē no valsts atbalsta kontroles viedokļa un nepieciešamības gadījumā jāaskaņo ar EK. Īpaši svarīgi ir pareizi noteikt atsauces sistēmu jeb piemērojamo “parasto” nodokļu režīmu. Kā pierādījās arī šajā lietā, izvērtējuma kļūda šajā posmā var novest pie kļūdaina izvērtējuma visam valsts atbalstam.

Nelikumīga valsts atbalsta sekas var būt smagas

Nelikumīgi piešķirta atbalsta atgūšana nav tikai teorētisks jautājums. Lai gan tās mērķis nav sodīt uzņēmumus, bet gan atjaunot iepriekšējo stāvokli, neviens atbalsta saņēmējs nevēlas nonākt šādā

situācijā. Noilguma termiņš nelikumīga valsts atbalsta atgūšanai ir desmit gadi no piešķiršanas dienas, un par šo periodu rēķina arī procentus.

Valsts iestāžu lēmumi nesniedz tiesisko paļāvību

Praksē nereti pastāv priekšstats, ka atbalsta saņēmējiem ir tiesiskā paļāvība uz valsts atbalstu. Tomēr aizsargājama tiesiskā paļāvība var rasties tikai gadījumos, kad valsts atbalsts ir saskaņots ar EK, ievērojot LESD 108. pantā paredzēto procedūru. No tā izriet, ka visos pārējos gadījumos, kad EK nav radījusi pamatotas cerības uz atbalsta tiesiskumu, tostarp gadījumos, kad valsts iestādes izdod lēmumus vai uzziņas, atbalsta saņēmējiem nepastāv aizsargājama tiesiskā paļāvība, ka tas netiks atgūts.

Secinājums

Šis spriedums izceļ vairākus būtiskus aspektus – valsts atbalsta un nodokļu politikas saistību, nelikumīga valsts atbalsta sekas, transfertcenu noteikumu nozīmi, nepieciešamību ievērot ES valsts atbalsta kontroles noteikumus. Spriedums ne vien rada būtisku precedentu ES nodokļu regulējuma piemērošanā, bet arī skaidri norāda uz pastiprināto uzmanību, kas pievērsta starptautisku uzņēmumu nodokļu praksei ES. Tiesas rūpīgā analīze un interpretācija atkārtoti apstiprina caurspīdīguma, taisnīguma un atbilstības nozīmi uzņēmumu nodokļu piemērošanā.

Šis spriedums kalpo kā brīdinājums citām dalībvalstīm un starptautiskajiem uzņēmumiem par nepieciešamību ievērot godīgas konkurences principus un valsts atbalsta nosacījumus.

Vai tas var atkārtoties arī Latvijā?

Lai gan Latvija nav tik liels starptautisko uzņēmumu centrs kā Īrija, līdzīgas situācijas var rasties arī šeit. Latvijai ir jāievēro tie paši ES noteikumi par valsts atbalstu un nodokļu politiku. Ja Latvija kādam uzņēmumam piešķirtu līdzīgas nodokļu priekšrocības bez saskaņošanas ar EK, pastāv risks, ka šāda rīcība tiktu uzskatīta par nelikumīgu valsts atbalstu. Tādēļ ir svarīgi rūpīgi izvērtēt jebkuru nodokļu pasākumu no ES tiesību viedokļa un nepieciešamības gadījumā konsultēties ar attiecīgajām ES institūcijām. PwC pieredzējušie speciālisti ir gatavi palīdzēt, ja jums ir nepieciešama padziļināta konsultācija par nodokļu piemērošanas vai valsts atbalsta jautājumiem.

¹ Eiropas Savienības Tiesas 2024. gada 10. septembra spriedums lietā Nr. C-465/20 P, Komisija/Īrija (*Apple*), ECLI:EU:C:2024:724